

Arboretum w Bolestraszycach

Arboretum i Zakład Fizjografii w Bolestraszycach powstał w 1975 roku. Organizatorem i konsekwentnym wykonawcą był w latach 1975-2001 dr hab. Jerzy Piórecki. Zrujnowane budynki dworskie z końca XVIII stulecia wyremontowano i zaadaptowano na pracownię, sale muzealne, pomieszczenia socjalne i gospodarcze. Przed nowymi nasadzeniami wykonano szczegółową inwentaryzację układu przestrzennego w oparciu o pomiar sytuacyjno-wysokościowy, inwentaryzację dendrologiczną oraz dokumentację architektoniczną dotyczącą rekonstrukcji i renowacji historycznych budowli. Kolekcja dendrologiczna obejmuje dziś około 4 000 taksonów m.in. cisa (*Taxus*), magnolii (*Magnolia*), różaneczników (*Rhododendron*) oraz liczne nasadzenia cypryśnika błotnego (*Taxodium distichum*), metasekwoi chińskiej (*Metasequoia glyptostroboides*), kłokoczki południowej (*Staphylea pinnata*) i miłorzębu dwuklapowego (*Ginkgo biloba*). Kolekcja rzadkich, zagrożonych i ginących gatunków naszej flory zawiera ponad 130 taksonów pochodzących głównie z Pogórza Przemyskiego, Bieszczad, Kotliny Sandomierskiej i Wołynia Zachodniego. W Arboretum w grupach ekologicznych zgromadzono kolekcje roślin wodnych i bagiennych. Na niewielkich arealach utworzono ogródki skalne. W kolekcji roślin szklarniowych gromadzone są gatunki pochodzące przede wszystkim z obszaru Morza Śródziemnego, ze strefy lasów twardolistnych.

W pierwszym okresie powierzchnia Arboretum wynosiła 9,23 ha, obecnie 304,1 ha; w tym: oddział w Cisowej – 283 ha, fort XIIIb – 2,8 ha

W Małopolskiej historycznej kolekcji jabłoni w Bolestraszycach, jak i w Cisowej zgromadzono historyczne odmiany, formy i rasy jabłoni (*Malus domestica*). Charakteryzują się one długowiecznością i podwyższoną odpornością na niskie temperatury i choroby. W kolekcji pomologicznej zgromadzono licznie derenie jadalne (*Cornus mas*), czereśnię ptasią (*Prunus avium*) i gruszę pospolitą (*Pyrus communis*). Przygotowano do rejestracji pięć wieloowocowych odmian derenia.

W herbarium Arboretum zebrano 24 tys. arkuszy rośliny naczyniowych i porostów zgromadzonych z terenu Polski południowo-wschodniej. Prowadzona jest również dokumentacja i archiwum dotyczące założeń ogrodowych oraz pomnikowych i doborowych drzew krajowych i obcych z terenu Podkarpacia. Zgromadzono

kserokopie i przerysy map katastralnych dla ponad 400 ogrodów oraz bogate archiwum fotograficzne. Wydano drukiem w trzech zwartych tytułach - Ogrody i parki Podkarpacia. Przestrzenie największą powierzchnią w Arboretum Bolestraszyce jest oddział w Cisowej (283 ha, 380-460 m n.p.m) położony na Pogórzu Przemyskim. Są to rozległe polany porolne w otoczeniu lasów bukowo-jodłowych. Prowadzone są tu badania nad

wtórą sukcesją leśną oraz nad ochroną różnorodności biologicznej. Zakładane są zwarte wielkopowierzchniowe nasadzenia drzew i prowadzone zajęcia edukacyjne. Corocznie Arboretum odwiedza około 50 000 osób, w większości młodzież szkolna. W Centrum Edukacji Ekologicznej prowadzona jest działalność oświatowa. W Muzeum Przyrodniczym gromadzone są i przechowywane zbiory zwłaszcza dendrologiczne i paleontologiczne. Prezentowana jest stała wystawa ornitologiczna krajowych gatunków ptaków. Wystawa fotograficzna autorstwa prof. Jerzego Pióreckiego Drzewa, ogrody i rośliny przedstawia unikalne zdjęcia dawnych ogrodów dworskich, majestatyczne drzewa oraz inne rośliny. Wystawa fotograficzna pt. XXX lat Arboretum Bolestraszyce przedstawia fotografie roślin z kolekcji własnych. Stałym wydawnictwem są zeszyty naukowe - Arboretum Bolestraszyce..

Regularnie wydawane są materiały edukacyjne jak; przewodniki, pocztówki i foldery. Arboretum w Bolestraszykach położone jest w odległości 7 km na północny-wschód od Przemyśla. Należy do cennych zabytków przyrody i kultury Małopolski. Historyczne założenie obejmuje park i dwór. W Arboretum prowadzone są również szkółki drzew i krzewów ozdobnych, w których rozmnażane są głównie historyczne drzewa rosnące w zabytkowych ogrodach oraz stare odmiany drzew owocowych.

Działalność edukacyjna realizowana jest przez wyodrębnioną jednostkę, jaką jest Centrum Edukacji Dziedzictwa Kulturowo-Przyrodniczego. Do podstawowej działalności oświatowej; prowadzonej dla dzieci, młodzieży, studentów i nauczycieli należą lekcje przyrodnicze i muzealne, odczyty, prelekcje, wykłady, a także zajęcia terenowe, realizowane w zakresie ekologii środowiskowej i dziedzictwa kulturowo-przyrodniczego. Prowadzone są także kursy ogólnoprzyrodnicze.

Arboretum rocznie odwiedzane jest przez ponad 50 tys. osób, w tym około 250 grup zorganizowanych, oprowadzanych przez przewodników. W ramach działalności edukacyjnej, organizowane są konkursy przyrodnicze, plenery malarskie dla dzieci i młodzieży, a także corocznie odbywa się Międzynarodowy Plener Wikliniarski. W zajęciach edukacyjnych uczestniczą również studenci Wydziału Pedagogiki Uniwersytetu Rzeszowskiego i Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego-Katedra Architektury Krajobrazu. Młodzież z Architektury Krajobrazu odbywa w Arboretum stałe praktyki.

W 2005 r. roku przeprowadzone zostały zajęcia o następujących tematach: Dziedzictwo kulturowe Podkarpacia - trzy kultury. Edukacja pozaszkolna i dorosłych w wybranych krajach Europy. Edukacja pozaszkolna i dorosłych w Arboretum Bolestraszyce. Małopolska kolekcja historycznych odmian, form i ras jabłoni oraz derenia jadalnego w Arboretum Bolestraszyce. Dereń jadalny *Cornus mas L.* w Arboretum Bolestraszyce i na Podkarpaciu. Arboretum i Zakład Fizjografii w Bolestraszykach. Dziedzictwo kulturowe Podkarpacia - dwory, ogrody, parki i drzewa. Historia zabytkowych ogrodów i parków. Dendrologiczny Park „Zofiówka” w Humaniu Narodowej Akademii Ukrainy. Dźwięki w ogrodzie. Budowa roślin nasiennych,

kwiat, liść, modyfikacje pędów. Historia zabytkowych założeń dworsko-ogrodowych Podkarpacia. Jak przyroda budzi się ze snu zimowego. Jak przyroda przygotowuje się do zimy. Jesienne dary ogrodu: owoce i nasiona. Kolekcja roślin szklarniowych. Krajowe gatunki iglaste. Paprotniki; budowa, gatunki chronione. Płazy w Arboretum; gatunki, środowisko życia, Polska Czerwona Księga Roślin. Poznajmy rodzime gatunki drzew liściastych, Przystosowanie roślin do środowiska życia. Rośliny wodne, bagienne i ich środowisko. Życie płciowe roślin: kwiat, sposoby zapylania. Życie w stawie i inne.

Zajęcia edukacyjne prowadzone są w oparciu o zgromadzone kolekcje roślin w obrębie Arboretum oraz pośród naturalnej sukcesji roślin w Oddziale Cisowa. Wykorzystywane są historyczne rozplanowania XIX-wiecznego ogrodu krajobrazowego, dawne budynki dworskie i fort Twierdzy Przemyśl.

Nadto zajęcia prowadzone są w obrębie naturalnego krajobrazu Pogórza Przemyskiego. Działania edukacyjne prowadzone są w trzech pracowniach edukacyjnych i w Muzeum Przyrodniczym, w oparciu o stałe i czasowe wystawy, zbiory biblioteczne, zielnikowe. Osoby prowadzące zajęcia edukacyjne biorą czynny udział w szkoleniach i konferencjach naukowych. Corocznie oferta zajęć dydaktycznych i imprez kulturalnych prezentowana jest w informatorach kulturalnych, przewodnikach, placówkach oświatowych oraz na stronie internetowej Arboretum (www.bolestraszyce.com).

Narcyz Piórecki
Dyrektor Arboretum i Zakładu Fizjografii

